

Observatori del Patrimoni
Etnològic i Immaterial

Cultura Viva 2023

La recerca etnològica a Catalunya

XI Jornada de presentació de la recerca etnològica a la Catalunya Central 2023

Intervindran: Roser Reixach, Gerard Verdaguer,
Glòria Fluvià, Jordi Ballús, Paquita Clot, Joan Arimany,
Glòria Ballús i Pol Rifa

Museu del Ter
Plaça de les Dones del Ter, 1
Manlleu

Dissabte, 11 de novembre
de 2023

ipcc
Inventari del Patrimoni
Etnològic de Catalunya

El programa Cultura Viva és una iniciativa de l'Observatori del Patrimoni Etnològic i Immaterial que té com objectiu comunicar els resultats de les recerques científiques sobre temes etnològics que es fan a Catalunya. Cultura Viva retorna així a les comunitats que han estat objecte d'estudi els coneixements que elles mateixes han contribuït a crear.

Plantada dels gegants a davant de l'Ajuntament de Manlleu. Any 1923. Arxiu Valls.

Observatori del Patrimoni
Etnològic i Immaterial

Cultura Viva 2023

La recerca etnològica a Catalunya

XI Jornada de presentació de la recerca etnològica a la Catalunya Central 2023

Programa

9.45 a 10.00: Benvinguda i presentació de la jornada

10.00 a 10.25: Roser Reixach. El fons patrimonial de Josep M. Vilarnau

10.25 a 10.50: Gerard Verdaguer. Eudald Puntí i Gorchs, el Fuster de Gaudí

10.50 a 11.15: Glòria Fluvià i Jordi Ballús. Centenari de l'excursionisme a Roda de Ter

11.15 a 11.45 Pausa cafè

11.45 a 12.10: Paquita Clot. La guarderia del Vapor de Taradell

12.10 a 12.35: Joan Arimany. Col·lecció profana de relíquies (suposadament) sagrades

12.35 a 13.00: Glòria Ballús. Palmira Jaquetti, folklorista i compositora

13.00 a 13.25: Pol Rifà. Cent anys de gegants a Manlleu: un recorregut festiu per la seva història

Museu del Ter
Plaça de les Dones del Ter, 1
Manlleu

Dissabte, 11 de novembre
de 2023

ipecc
Inventari del Patrimoni
Etnològic de Catalunya

Museu del Ter
INACTEC

Ajuntament

de Manlleu

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

SUMARI

Benvinguda a càrrec de **Carles García (Director del Museu del Ter)**

El fons patrimonial de Josep M Vilarmau

Roser Reixach

4

Eudald Puntí i Gorchs, el Fuster de Gaudí

Gerard Verdaguer

7

Centenari de l'excursionisme a Roda de Ter

Jordi Ballús, Jaume Fluvià i Sebastià Raurell

11

La guardería del Vapor de Taradell

Paquita Clot

14

Col·lecció profana de relíquies (suposadament) sagrades

Joan Arimany

18

Palmira Jaquetti, folklorista i compositora

Glòria Ballús

22

Cent anys de gegants a Manlleu: un recorregut festiu per la seva història

Pol Rifà

25

El fons patrimonial de Josep M. Vilarmau. (Santa Maria de Merlès 1900-1947)*

Roser Reixach

Més de 800 melodies i cançons, 350 rondalles, refranys, aforismes, entreteniments, jocs i danses, creences i supersticions populars, formen part del recull realitzat pel folklorista, músic, poeta i excursionista Josep M. Vilarmau sobre cultura popular del Lluçanès que des del 1988 es troba al Centre de documentació de l'actual Direcció general de cultura popular i associacionisme cultural, del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Un material molt representatiu de la seva obra que es va publicar en part l'any 1997 gràcies al treball realitzat pel Grup de Recerca Folklòrica d'Osona (GRFO) però que només representava una ínfima part del fons que al llarg de la seva vida va elaborar, adquirir, conservar i ordenar aquest folklorista, músic i poeta lluçanenc. Actualment, gràcies a un acord convingut entre la família i la DGCPAC es disposa de tot el llegat complet.

El 2019 vaig rebre l'encàrrec de fer l'inventari d'aquesta nova part del fons, que es va traslladar a Barcelona l'estiu de l'any següent i que actualment s'està revisant i netejant, especialment els documents més fràgils i els deteriorats pel pas del temps. Coneixia la seva existència a la casa familiar de Prats de Lluçanès perquè havia anat a consultar-lo algunes vegades per a les meves investigacions i a mesura que m'hi anava endinsant m'adonava més de la seva dimensió extraordinària. No només per la quantitat, sinó també per la qualitat. I és que aquest fons patrimonial abraça una gran diversitat de documents, publicacions, col·leccions de revistes, diaris i fotografies d'una cronologia molt àmplia, amb pergamins datats ja al segle XIII i amb una àmplia tipologia documental (testaments, capítols matrimonials, herències, contractes d'arrendament, causes pies, censals, fundacions, beneficis, plets, llibres de comptes, poders, apoques, compres, transaccions, nomenaments, contribucions, cadastres, assumptes municipals, plànols, privilegis,...) des del segle XIV de les diferents propietats que tenia la família, bàsicament a les comarques d'Osona, el Lluçanès, el Bages i el Ripollès.

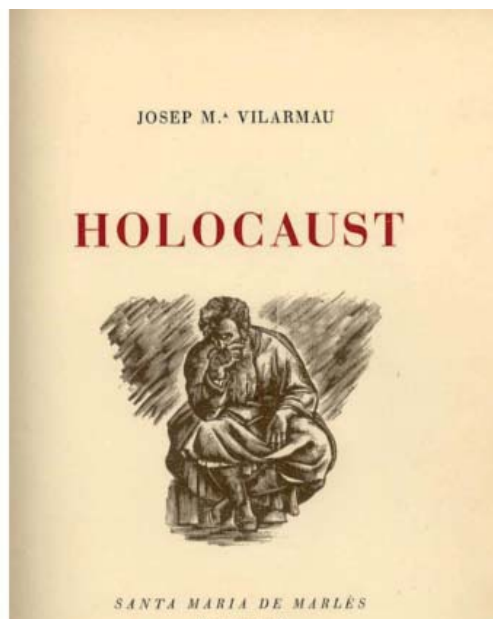
Josep M. Vilarmau Cabanas.
Fons JMVC

Una secció molt destacada d'aquest fons correspon a la producció pròpia de Vilarmau, esborranys i obra inèdita, especialment poemes, amb alguns textos que ja estaven a punt de publicar-se quan va morir de manera sobtada, però que també inclou narracions d'excursions i viatges, contes, relats curts i una recopilació d'articles que va escriure en revistes i periòdics diversos com l'Scriptòrium de Ripoll, la Revista Il·lustrada Jorba de Manresa, Gazeta de Vich, Pàtria, de Manresa, el Butlletí Excursionista de la comarca del Bages, Marinada de Palamós o el Diari de Sabadell. A part hi trobem traduccions al català de força obres d'autors francesos com Alfred de Musset o Alphonse de Lamartine i una interessant versificació d'alguns contes de Hans Christian Andersen.

* Text publicat amb variacions a El 9 nou, Revista d'etnologia i revista Caramella.

La seva correspondència, que ell tenia curiosament classificada, comprèn un gran nombre de personalitats de la vida política i cultural del seu temps com Miquel Bosch i Jover, Mossèn Antoni Grier, Anton Busquets i Punset, Martí Genís i Aguilar, Esteve Busquets i Molas, Mossèn Camil Geis, Joan Amades, Josep Danés i Torras, Valeri Serra i Boldú, diferents membres de la Lliga catalana o els occitans André J. Boussac, Joseph Salvat o Adrienne Sirgue, amb qui establí intensos lligams.

Quant a música hi localitzem composicions pròpies, tant litúrgiques com de caire popular, i musicacions de poemes d'escriptors diversos, entre aquests Jacint Verdaguer, un dels seus referents. Igualment cal ressaltar una notable profusió d'obres per a piano i és molt significatiu el nombre de peces de Johann Sebastian Bach, compositor de qui versificà 148 corals a partir d'una traducció al català realitzada per Miquel Bosch i Jover.

Portada dels poemaris *Núria* i *Holocaust*, les dues úniques obres que va publicar en vida. Fons JMVC

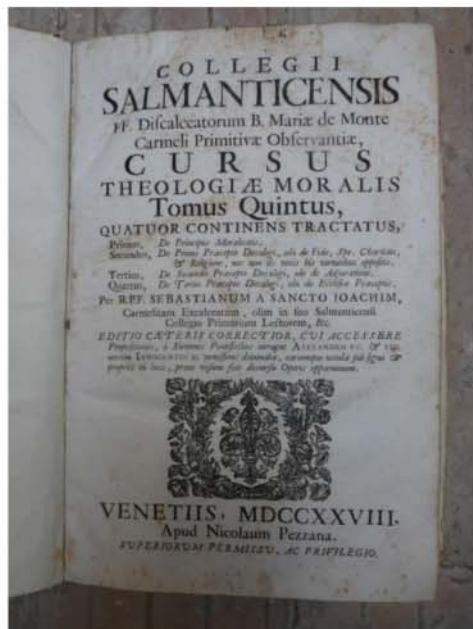
Menció a part mereix l'apartat fotogràfic, que aplega instantànies de gran valor testimonial de la primera part del segle XX, amb escenes familiars, d'excursions i viatges, tant de Catalunya com de la resta d'Espanya i d'Europa, conservades en plaques de vidre, algunes de les quals serien il·lustratives de les narracions, poemes i articles que va escriure.

Versificació d'un dels corals de J. S. Bach traduïts per Miquel Bosch i Jover. Fons JMVC

Finalment cal fer esment de la biblioteca personal, amb un nombre considerable d'exemplars datats entre els segles XVI i XIX, la majoria de temàtica religiosa. La part més significativa però està dedicada a la literatura, amb un gran protagonisme d'obres en prosa i poesia en català, en castellà, i una altra menor en francès i en occità, sense oblidar l'apartat dedicat a folklore, costums o cançoners.

Tot aquest volum d'informació i producció suposa comptar amb un material molt valuós per a diferents disciplines, i que permetrà a estudiosos i investigadors pouar en la nostra història i analitzar dades d'un passat que J. M. Vilarmau va treballar amb rigor i passió i que van ser fruit d'una recerca metòdica i d'una dedicació pacient i entusiasta.

Alguns exemplars de llibres i revistes de la seva biblioteca personal. Fons JMVC

Eudald Puntí i Gorchs, el fuster de Gaudí

Gerard Verdaguer

Dins la història de l'arquitecte Antoni Gaudí i Cornet hi ha, mig amagada, la petita història d'un fuster nascut l'any 1820 a sant Feliu de Torelló. Aquest fuster va tenir un paper decisiu en la carrera del jove arquitecte. Sembla ser que el mecenes Eusebi Güell va conèixer l'arquitecte com a conseqüència de la impressió que li va causar una vitrina dissenyada per Gaudí i executada al taller de fusteria d'Eudald Puntí. Malauradament, Eudald Puntí va morir l'any 1888 i només va poder treballar deu anys per a l'arquitecte; els seus primers deu anys de carrera; una època en què Gaudí encara era un arquitecte que començava a fer-se un nom.

El llegat més important que ens ha deixat Eudald Puntí són els treballs de fusteria del Palau Güell. La casa familiar d'Eusebi Güell al carrer Nou de la Rambla és una de les primers grans obres de Gaudí. Eudald Puntí hi va treballar fins a la seva mort, l'any 1888.

Anem, però, als orígens familiars d'Eudald Puntí. Els seus avis, Josep Puntí (1749 – 26/8/1825), avi patern de l'Eudald, fou masover al mas Les Gambires de Torelló. Es casà amb Esperança Noguera (Noguer). Segimon Gorchs i Antònia Gurt eren els avis materns; masovers originaris de Gurb. Els pares eren Miquel Puntí Noguera (1786 - 28/2/1852) i Rosa Gorchs Gurt (1796 - 1854). Es casaren el 29 de desembre de 1810. Consta que tingueren onze fills (alguns dels noms són repetits, la qual cosa significa que algun fill petit es morí i li posaren el seu nom a un altre fill posterior. Fou pagès; concretament masover al mas Les Gambires i, entre 1813 i 1815, canvià de masoveria per anar a Espadamala de Dalt (o de Munt). Els dos masos pertanyen al terme municipal de Sant Feliu de Torelló.

La transcripció del llibre de baptismes de l'Arxiu Parroquial de Torelló ho diu així:

Dia Sinc Agost de mil Vuit Cents Vint. En la Esta parròquia de Sant Feliu de Torelló Bisbat de Vich (...) Joseph Quinquer prevere i vicari de dita (...) fonch Batejat Eudalt, Feliu, Josep (Jph), nat lo mateix die, fill legítim y natural de Miquel Pontí Masover de Espadamala de Munt (Espadamala de Dalt) y de Rosa Gorchs, conjuges. Foren padrins Eudalt Pontí fill de Joseph Pontí Masover del dit mas y Esperansa y Maria Castell muller de Joseph masover de la Coma de Camporat de la parròquia de Manlleu.

El primer cens de població de Torelló és de l'any 1857. Aquell any ja havien mort els pares de l'Eudald. A Torelló hi trobem empadronats tres germans: Josep, d'ofici carreter; Maria, soltera; i Teresa, casada amb el torner Jacint Arau. Hem de suposar que després de la mort dels pares, entre 1852 i 1854, Eudald Puntí s'establí a Barcelona.

Taller d'Eudald Puntí al carrer Cendra, 8 de Barcelona el 1878.

Ens hem d'imaginar que Eudald Puntí va anar uns anys a escola a Torelló. De ben segur que, de jove, va anar a aprendre algun ofici. Era costum enviar els nens de 8 o 9 anys a fer de pastor. Potser l'Eudald cuidava el bestiar d'Espadamala de Dalt; un indret allunyat del nucli urbà de Torelló i envoltat de rouredes. I ja a l'edat de 13 o 14 anys, entraria en un taller d'aprenent a Torelló, Manlleu, Vic o Barcelona. El fet que tingués família a Manlleu i Vic ens fa suposar que podria ser el lloc on va fer l'aprenentatge. Un cop establert a Barcelona tenim informacions sobre els possibles treballs que va fer. A la dècada de 1850, Eudald Puntí ja havia superat la trentena i és molt probable que obrís el seu propi taller al carrer de la Cendra, 8; al barri del Pedró, prop del Mercat de Sant Antoni. En aquest obrador, compartit amb el modelista i col·laborador de Gaudí, Llorenç Matamala i Pinyol, hi varen elaborar tots els treballs de fusteria, forja i vidre que esmentem tot seguit:

Portes passatge Bacardí (1856)

Les antigues portes de fusta del passatge Barcardí a les Rambles seria la primera obra de fusteria atribuïda als tallers Puntí de Barcelona.

Fanals de la plaça Reial i plaça Pla de Palau de Barcelona (1878)

Als tallers Puntí i Matamala varen rebre l'encàrrec municipal de l'Ajuntament de Barcelona per realitzar el disseny d'uns fanals de sis braços per a la plaça Reial i tres fanals de tres braços que es col·locaren davant del Govern Civil al Pla de Palau. Aquests són treballs de forja i vidre.

La vitrina de la guanteria Comella del carrer Avinyó de Barcelona (1878)

Barcelona-París. Esteve Comella, propietari d'una luxosa guanteria del carrer Avinyó de Barcelona, va encarregar a Gaudí una vitrina per exposar els seus productes a l'Exposició Universal de París, inaugurada el maig de 1878. L'arquitecte va dissenyar-li una original estructura de fusta, ferro i vidre, coronada amb metalls de formes vegetals, dins de la qual els guants s'exposaven en un moble de prestatgeries. La vitrina de Gaudí va crear força expectació entre els visitants i l'establiment Comella va rebre una medalla de plata de l'exposició. Un dels admiradors d'aquella petita joia

exhibida a París va ser l'industrial català Eusebi Güell i Bacigalupi, que, en tornar a Barcelona, va voler conèixer el jove creador de la vitrina. Presentats per Esteve Comella al taller de fusteria d'Eudald Puntí, Gaudí i Güell esdevindrien amics i iniciarien una fructífera relació professional.

Escriptori de l'arquitecte Antoni Gaudí (1878)

Gaudí es va dissenyar el seu propi escriptori tot just acabar la carrera, després d'escriure'n un minuciós pla previ al seu dietari d'estudiant. El pupitre incorporava un tancament corredís i armaris laterals penjats, que ajudaven a dotar-lo d'equilibri. Amb tot, allò que en destacava més era la decoració vegetal i animal, amb representacions de plantes aquàtiques, ocells, serps i insectes. De fusta i metall, el moble va ser elaborat als tallers d'Eudald Puntí i Llorenç Matamala i instal·lat al despatx de Gaudí al carrer del Call. Més endavant, l'arquitecte se'l va endur al seu taller de la Sagrada Família, on fou destruït en l'incendi de 1936.

Escriptori d'Antoni Gaudí fet al taller d'Eudald Puntí l'any 1878.

Capella del Palau de Sobrellano a Comillas (1878-1881)

El primer marquès de Comillas encarregà el palau i la capella-panteó a l'arquitecte Joan Martorell i Montells. L'execució anà a càrrec de l'arquitecte Cristóbal Cascante (estudià amb Gaudí). S'inaugurà amb la visita d'Alfons XII l'any 1881. Gaudí projectà part del mobiliari: bancs, butaques, reclinatoris... Aquesta part del mobiliari es fabricà als tallers d'Eudald Puntí a Barcelona i fou transportat amb ferrocarril fins a Comillas.

Quiosc o fumador oriental del jardí del Palau de Sobrellano a Comillas (1881-1882)

Gaudí també hi va projectar un quiosc - fumador amb aspecte oriental. Posteriorment, aquest quiosc tornà a Barcelona, ubicat al jardí de la finca Güell de l'eixample i, actualment, desaparegut.

Reixat del mirador i porta corredissa del menjador de la casa Vicenç (1883-1885)

Eudald Puntí va treballar en el primer projecte de la casa Vicens. Se li atribueix el reixat del mirador de la casa, actualment desaparegut després de la reforma de 1925, i unes portes corredisses situades al menjador de la casa. Els tancaments i portes corredisses de Puntí foren patentades i, molt després de la seva mort, encara s'anunciaven als tallers dels seus successors.

Palau Güell (1886-1890)

Aquest edifici, destinat a reunions socials, concerts privats i allotjament de convidats, era una ampliació de la residència de la família Güell a la Rambla. Una galeria unia els dos habitatges. Gaudí tenia trenta-quatre anys quan va projectar l'edifici i ja manifesta la seva particular visió renovadora de l'arquitectura que el portarà a trencar els motlles de l'arquitectura del moment i a plantejar la base del seu repertori formal que el portarà a ser un dels arquitectes més valorats de la història. Al taller Puntí s'hi varen elaborar l'enteixinat, les portes i les decoracions del saló i del menjador de la casa. Va finalitzar els treballs el fuster Julià Soler.

Menjador i portes d'accés a una de les sales del Palau Güell. Palau Güell-Diputació de Barcelona. Fotografia: Montserrat Baldomà

Continuació del llegat Puntí

Sembla ser que el taller Puntí passà a mans d'algun dels seus encarregats després de la seva mort. L'any 1899 hi trobem la fàbrica de parquets Queraltó i Planas. Aquesta empresa s'anunciava així: Fábrica de parquets, talleres mecánicos de carpintería y cerrajería. Fabricación en puertas correderas, cierres Puntí. Els seus obradors eren als carrers Sant Ramon del Call, 11 i al carrer de la Cendra, 8, antiga casa Puntí. Destaquem que les portes corredisses dissenyades per Puntí es van patentar. Els tancaments Puntí s'anunciaven encara a principis de segle XX.

La Societat Queraltó Torrents i Bastús va traslladar l'empresa al carrer de Santa Helena, 6. Planas i Bardés varen obrir un altre taller. Finalment, el taller d'ebenisteria de Casas i Bardés fabricaria la majoria dels mobles dissenyats per Gaudí (Cases Calvet, Batlló i Milà) o els de la casa ametller de Puig i Cadafalch.

El patrimoni d'Eudald Puntí

El seu **testament**, redactat pel notari Melitón de Llosellas y Brugueras, dictat a Barcelona el dia 21 de març de 1888 diu que Eudald es troba a casa seva malalt però en plenes facultats mentals. Diu que Eudald Puntí és fuster i solter. Que viu als baixos del carrer de la Cendra, 8. Diu que els seus pares són Miquel Puntí i Rosa Gorchs, naturals de Sant Feliu de Torelló. Actuen com a marmessors: Mn. José Bonás y Pascual, Jaime Martí i Mn. Jaume Coll (substitut si falta un dels altres dos). Llega:

- 500 pessetes a Maria Puntí i Gorchs (germana)
- 500 pessetes a Raimunda Arau (neboda)
- 500 pessetes a Josefa Arau (neboda)
- 500 pessetes a Rosa Arau (neboda)
- Els marmessors són els hereus de confiança: bens mobles i immobles, drets, crèdits i accions. Tenen llibertat per fer i desfer amb el patrimoni). Han de liquidar el que demana). Han de satisfer els deutes que puguin sorgir o haver.

Fan de testimonis: Antonio Aymar y Puig i Paulino Rebassa y Vidal. Els dos són passants de notaria. La seva mort fou el 6 de maig de 1888, unes poques setmanes després de dictar testament.

Al registre de defuncions de Barcelona consta que Eudaldo Puntí Gorchs, de 71 anys, solter i fuster, natural de Sant Feliu de Torelló, fill de Miquel i Rosa, resideix al carrer de la Cendra, 8 de Barcelona, mor el dia 6 de maig de 1888 a les 12 de la nit a causa d'una pulmonia.

Centenari de l'excursionisme a Roda de Ter

Jordi Ballús, Jaume Fluvià i Sebastià Raurell. Arxiu de Memòria Històrica de Roda de Ter

El primer grup excursionista rodenc

L'any 1912, una colla d'amics rodencs sota la direcció de Jaume Rosanes i Parés i Joan Poblet i Estebanell van formar el primer grup excursionista, en un acte simbòlic que va tenir lloc a l'Esquerda, invocada en el discurs fundacional com a testimoni dels avantpassats i un punt ben històric per a celebrar-hi la primera reunió (Butlletí Grup Excursionista Fills del Ter, Any IV, juny 1935).

© Memòria Històrica de Roda

Primera excursió al monestir de Sant Pere de Casserres

Grup excursionista Fills del Ter

Es va fundar oficialment el 2 de febrer de 1930. Va ser un grup molt actiu, coetani a l'adveniment de la República, va funcionar fins a la finalització de la Guerra Civil. L'entitat ha deixat constància de la seva activitat amb la publicació d'un butlletí que va editar-se des de 1932 fins a 1938.

Nous horitzons

Aquest grup es va constituir com a secció de l'Agrupació Cultural Cooperativa de Roda l'estiu de 1931 amb l'objectiu de fomentar la cultura dels seus associats per mitjà de l'excursionisme: "La finalitat única d'aquesta secció serà la pràctica i foment de l'excursionisme en totes les seves més variades manifestacions, encaminant-lo, emperò, sempre vers aquells fins més culturals possible moral i físicament".

La Fradera de Ter

Tenim molt poca informació d'aquest grup excursionista de l'antiga Colònia de Salou. Sols alguna notícia publicada en un Roda de Ter de finals dels anys quaranta del segle passat i en una publicació de "El 13", de 1992 on hi ha reproduïda una fotografia del grup de 1948.

Centre Excursionista Roda (CER)

Fou fundat per una colla de joves l'any 1958. El seu primer president va ser Joan Sala. Tenia tres seccions amb entitat pròpia, el Centre Excursionista pròpiament dit, l'Agrupació Sardanista i l'Agrupació Arqueològica.

© Memòria Històrica de Roda

Excursió al Pirineu. Centre Excursionista de Roda de Ter.

Agrupament Escolta o Boy-Scouts

Es va fundar a principis dels anys seixanta del s. XX en relació amb la parròquia i va deixar de funcionar a finals de la mateixa dècada. A Roda hi havia llobatons i daines, per a nens i nenes de 7 a 11 anys i rangers i noies guia per a nois i noies de 12 a 14 anys. Anaven amb uniforme i el característic fulard al coll.

Grup Excursionista Mixt (GEM)

Entorn de 1970, tres amics, Josep Mauri, Joan Vall i Toni Rodríguez, de Vic, van crear un grup per a adolescents del qual ells en van ser els monitors. Es reunien als baixos de la parròquia de Sant Pere, feien excursions i a l'estiu, campaments. L'octubre de 1972 les noies s'integren dins el grup que inicialment no tenia cap nom. A partir d'aquest moment s'anomenarà GEM. El 1973 es creà la secció infantil amb el nom de G.E.M.I.

Grup Excursionista Infantil (GEMI)

Es tracta de la branca infantil del GEM nascuda l'any 1973, quan una colla de membres del grup d'adults es va plantejar fer de monitors per a la quixalla de 6 a 12 anys. Al principi es reunien als baixos de la parròquia, al local que van anomenar El Cau, posteriorment passaren a un local al carrer Santa Tecla, que els cedí l'Ajuntament de Roda.

© Memòria Històrica de Roda

Celebració dels 20 anys del GEMI al local del carrer Santa Tecla.

Grup Excursionista Roda (GER)

El gener de 1983 una colla molt variada de joves va fundar el GER, que va començar amb una gran embranzida fent excursions amb molta participació. Ja al mateix any es van formar diferents seccions, la fotogràfica, l'ecològica i la infantil-juvenil, a banda de l'excursionista. També el 1983 apareixia el número zero del seu butlletí intern Puigcebró.

Sender de Roda de Ter i de Les Masies de Roda

L'any 1994 l'Ajuntament de Roda volia crear un sender de petit recorregut (PR) dins el municipi. Per això es va formar una comissió que hi va estar treballant des del novembre del mateix any fins a l'octubre de 1996. En total es varen fer nou sortides i va quedar enllestit tot l'itinerari, que comptava amb el vistiplau del Comitè Català de Senders, que l'havia d'homologar amb el nom de P.R. C-46.

Amics de les Ciències de la Terra i de l'Espai (ACTER)

L'estiu de 2002 un grup d'aficionats a l'astronomia i la meteorologia es reunien per organitzar-se en una associació sense ànim de lucre amb l'objectiu de divulgar aquestes ciències. Les primeres activitats van ser una caminada nocturna amb observació astronòmica, l'Esbrocalin-te i una exposició d'aparells meteorològics.

Encara hi som! & Caminem pels voltants de Roda de Ter

L'any 2008 la colla d'amics "Encara hi som!" va organitzar per primera vegada la caminada NEGRANIT. Després de la bona acceptació de la proposta i un cop va tenir la mateixa bona resposta la segona edició, es van plantejar iniciar el cicle de caminades mensuals Caminem Pels Voltants de Roda, juntament amb altres persones alienes al primer grup. El lema és: "Caminem perquè ens agrada fer salut, estar amb els amics i redescobrir Roda i els seus voltants".

El 2013, neix Osona Camina: un moviment comarcal que, basat en la mateixa filosofia, ens mostrava camins de municipis veïns. Per això, es comptà amb la participació de: Viladrau, Sant Pere de Torelló, l'Esquirol, Folgueroles, Santa Eulàlia de Riuprimer, Santa Cecília de Voltregà, Taradell, Sant Julià de Vilatorrada, Aiguafreda, Els Hostalets de Balenyà, Roda de Ter i Torelló.

L'any 2012 s'organitzaren diferents actes amb motiu del centenari de l'excursionisme a Roda de Ter.

Arxiu Memòria Històrica de Roda de Ter.

La Guarderia del Vapor

Paquita Clot. Grup de Recerca Local de Taradell

Introducció

Al segle XX Taradell era una vila tèxtil. Fàbriques com el Tint, Serra Balet, Can Brugalla, Canal –Autonell, Ca l'Iglesias o Puigmartí (més endavant Can Costa i Font) van donar vida no només al municipi sinó també als pobles del voltant. La major part de personal que hi treballava eren dones, fet que tenia conseqüències a l'hora de les cures i l'educació dels fills.

Cadascuna d'aquestes fàbriques produïa teixits diferents, cadascuna tenia les seves peculiaritats, però remarcuem Manufactures Serra Balet, coneguda com el Vapor, on els propietaris van posar en funcionament una guarderia que donava servei, única i exclusivament, als fills dels treballadors. La guarderia va ser una peça clau per a l'empresa. Era un suport familiar sobretot en època de postguerra en la qual ni la societat ni l'entorn administratiu oferien gaires oportunitats d'educació ni formació.

Estava gestionada per les Germanes religioses Serves del Sagrat Cor juntament amb un equip de cuidadores. Els infants eren admesos a les sis setmanes de vida i s'hi podien estar fins als 6 anys.

La guarderia va funcionar 23 anys: del 9 de gener de 1944 al 3 de novembre de 1967.

Les Serves del Sagrat Cor de Jesús

Les Serventes del Sagrat Cor de Jesús són una congregació religiosa femenina. Les germanes que en formen part són conegudes com a Germanes de les Obreres. La congregació Petita Obra del Sagrat Cor va néixer a Vic el 2 de febrer de 1891 i va ser fundada pel prevere Joan Collell i Cuatrecases (Vic, 21 de gener de 1864 - 5 d'octubre de 1921). El 27 de desembre de 1898, a la casa de l'actual Passeig de la Generalitat, emeten els vots les nou primeres germanes. Així naixia la Congregació de Serventes del Sagrat Cor de Jesús que des de Vic es va expandir pels municipis del voltant, sobretot i de forma preferent, en entorns rurals.

L'arribada a Taradell

A la Gazeta de Vic del dia 18 d'octubre de 1917 s'explica que es va fer una festa al local de la Joventut Catòlica de Taradell, una vetllada literària i musical presidida per la imatge del Sagrat Cor.

Aquest va ser el primer contacte del Pare Joan Collell amb Taradell. La rebuda que va tenir en aquell moment i la bona relació amb la parròquia va propiciar, al cap d'uns anys, l'arribada de les germanes al municipi i la fundació de la Guarderia del Vapor.

L'edifici de la Guarderia (Arxiu fotogràfic Taradell | Daniel Molsosa)

Els inicis de la guarderia del Vapor

Per les treballadores de les fàbriques era difícil compaginar la feina amb la cura dels fills. En aquell moment, els propietaris de la fàbrica del Vapor van ser sensibles a aquesta problemàtica i amb l'objectiu de solucionar-ho van anar a Vic a parlar amb la Superiora General del Sagrat Cor Consuelo Vallver exposant-li el desig de tenir una comunitat que permetés posar en marxa una guarderia per als fills dels treballadors.

El dia 17 de setembre de 1942, la Germana Consuelo Vallver va enviar la sol·licitud d'obertura de la Casa al bisbe de Vic, el Dr. Joan Perelló. Aquest seguint els tràmits va demanar al rector de Taradell Mn. Lluís Picas sobre la conveniència o no de la presència de les germanes a Taradell. Mossèn Picas li contesta amb data de 27 d'octubre de 1942 que li sembla molt oportú aquest servei pels obrers. Alhora però proposa que ho portin a terme les Germanes Dominiques de l'Anunciata que ja dirigien una escola a Taradell, tot i que no estava en contra del que volien els propietaris de Serra i Balet. La proposta del Bisbe tira endavant.

Es va establir un conveni entre el propietari de la fàbrica, el senyor Serra Roca, i la Mare General de la comunitat Consuelo Vallver per fixar les condicions de treball de les germanes, l'admissió d'infants i les obligacions dels amos i la comunitat. Les clàusules d'aquest conveni es van completar amb un reglament amb pautes i detalls més concrets. Es va fer una planificació i organització per a la guarderia i casa bressol. La guarderia obria de les 7 del matí a les 7 de la tarda. Hi havia una jove instructora encarregada de substituir a les germanes a les hores que tenien actes de la comunitat. Els nens hi podien anar a partir de les sis setmanes i fins que tenien sis anys. Les instal·lacions estaven adaptades a les necessitats dels infants i a l'edat de cadascun d'ells. Hi havia una sala amb un llit per a cada nen, sales de jocs, un menjador i unes aules on poder fer classe als infants més grans.

*Grup d'alumnes amb algunes de les germanes
(Arxiu fotogràfic Taradell | Maria Codina)*

L'horari dels àpats, les hores de descans i jocs, la higiene i el tracte que donaven les germanes eren els pilars en els que es basava la guarderia. La Guarderia del Vapor, a part de donar tranquil·litat als pares, era l'orgull dels propietaris de la fàbrica ja que, a banda d'atendre les necessitats dels treballadors mimaven la guarderia tenint cura de les instal·lacions i facilitaven la visita dels metges que vetllaven per la salut dels infants i de les germanes.

Al mateix temps proporcionaven la quantitat i qualitat dels aliments que es donaven als nens que estaven a la guarderia, així com també eren molt generosos amb els regals i materials pels jocs per tal que els infants gaudissin de l'estada.

Les germanes no només s'encarregaven de cuidar els infants sinó que es preparaven fent cursos de puericultura i psicologia infantil per poder-los atendre i entendre millor. A la vegada que feien cursos per elles, també n'organitzaven, a la mateixa guarderia, on convidaven a les mares a assistir-hi.

Principals punts del contracte

- Les germanes cuidaran dels infants mentre les seves mares treballen.
- Mentre els infants siguin a la guarderia, cuidaran de la seva alimentació.
- Faran el menjar per els nens de la guarderia.
- Tindran escola diürna per els fills i filles dels treballadors fins als sis anys.
- Les germanes hauran d'aportar la seva cartilla de racionament i els requisits per a la inscripció al seu nou domicili.
- Rebran 600 pessetes mensuals mentre el nombre no sigui superior a tres germanes i una jove ajudant. Si augmenta el nombre per raó de treball, s'apujarà el sou.
- Va a càrrec de l'empresa l'assistència mèdica i les medicines, així com el mobiliari i els objectes de la casa.
- La fàbrica es responsabilitzarà de que tinguin missa cada 15 dies a l'oratori.
- La durada d'aquest contracte és d'un any prorrogable a perpetuïtat mentre no hi hagi denúncies per cap de les dues parts.
- Només podran tenir cura dels fills dels treballadors. Els fills dels directius queden exclosos. El fet de ser director no dona dret a portar el fill a la guarderia, si la mare no treballava a la fàbrica.

Reglament:

Normes de funcionament de la guarderia que l'empresa Manufactures Serra Balet tenia instal·lada a la seva fàbrica de Taradell.

Secció Bressol: Els petits que ingressen a partir de les sis setmanes del seu naixement fins als sis anys es cuiden mentre les mares treballen en els seus respectius torns. En el cas de que la fàbrica estigui tancada, no hi haurà servei de bressol, ja que la mare pot cuidar el fill a casa.

Secció guarderia: Per aquesta secció hi poden passar els nens des dels dos al sis anys, edat màxima permesa pel reglament que estiguin a la guarderia.

- L'horari serà de les 9 a les 12 del matí i de les 3 a les 6 de la tarda. Excepte els dissabtes.
- Si algun infant en l'horari establert no té familiars a casa que el puguin cuidar, es pot quedar a la guarderia fins que la mare acabi el seu torn a la fàbrica.

Els aliments que es donaven habitualment eren llet, arròs, sopa o pa a la secció bressol mentre que a la secció guarderia, al matí, per esmorzar, es donava arròs amb llet o un got de llet. A la tarda per berenar, pa amb xocolata o melmelada i un got de llet. Dues vegades al mes es rebia la visita del metge per tenir constància de l'estat de salut de l'infant.

Les germanes i l'entorn social

Una de les característiques de la comunitat de les serves del Sagrat Cor era la seva obertura i la seva col·laboració en les activitats del poble. Sovint, els local de la Guarderia eren sol·licitats per fer reunions, cursets, classes, convivències, grups de retir, exercicis espirituals per a joves o persones grans... les germanes no tenien un no per a ningú. Tot el que feia referència per ajudar als treballadors era benvingut. D'aquesta època en destaca les classes de formació del foment de Cultura de la noia, cursets de català, de correspondència i/o de cuina per citar-ne alguns dels més rellevants. Quan es tractava de funcions religioses a la parròquia, les germanes del Sagrat Cor també hi eren sempre, col·laborant amb el que calgués i se les necessités.

La festa del Sagrat Cor

La festa que com a serves del Sagrat Cor de Jesús va tenir una repercussió solemne i popular va ser la del Sagrat cor. La seva celebració es va fer tradicional a la fàbrica i al poble. Es feia cada any (set setmanes després de Setmana Santa) i hi participava tant la gent gran com la quitxalla.

Al matí es celebrava la missa a la capella de la fàbrica. Hi assistien la direcció i els treballadors. A la tarda es celebrava l'eucaristia i una processó pels jardins de la guarderia i hi assistien també les germanes Dominiques, amb els seus alumnes, així com gent del poble. En acabar la processó hi havia jocs pels infants i refrescos per a tothom. Era una festa esperada i ja tradicional a Taradell. Cal dir però, que no era un dia festiu i que el treball a la fàbrica no parava.

Crisis econòmica i tancament de la Guarderia

L'inici de la crisi del tèxtil a finals de la dècada dels 60 va fer minvar el nombre de nens que necessitaven el servei de guarderia, fins a plantejar-se el seu tancament. La Mare Mercè Vilajusana va exposar als propietaris de la fàbrica que davant el reduït nombre de nens potser seria bo tancar la guarderia. Hi van estar d'acord ambdues parts i el dia 3 de novembre de 1968 les germanes es van acomiadar del poble. A la fulla dominical parroquial d'aquells dies hi trobem una article explicant amb més detall el que va passar:

Les germanes Serves del Sagrat Cor, que per espai de vint-i-quatre anys han tingut cura de la guarderia de la fàbrica del Vapor, la van tancar definitivament el passat dia 3 de novembre.

Ens lamentem la pèrdua tant per part de la fàbrica com de la parròquia, ja que havien col·laborat, i deixat els espais per a tot tipus d'actes culturals i religiosos. No obstant, la seva marxa es totalment justificada, ja que al haver de limitar la guarderia només als fills del treballadors de la fàbrica, finalitat per la que es va crear, i degut a la reducció de personal per la manca de feina, ja feia temps que hi havia pocs infants, i no era viable que hi haguessin tres germanes.

A la pàgina anterior, els llits dels alumnes de la secció bressol amb dues germanes. (Arxiu fotogràfic Taradell | Daniel Molsosa)

Aquesta ha estat la raó que ha portat a les superiores a tancar-la, tot i , que s'han compromès, que si en una altre ocasió hi ha una altre guarderia, i se'ls hi demana, faran el possible per venir a portar-la, ja que estimen el poble.

També des de la parròquia, dol molt el tancament de la guarderia i la marxa de les germanes, ja que s'havien guanyat la confiança amb les col·laboracions i actes que s'havien organitzat.

LLISTAT DE LES GERMANES QUE VAN ESTAR A LA GUARDERIA

Superiores: Montserrat Tuneu (1944-1947), Adela Maydeu (1947-1957), Emiliانا Villalobos (1957 -1960), Montserrat Tuneu (1960 fins al tancament, el 1967).

Germanes: Montserrat Serra, Filomena Bellmunt, Antònia Junqueras, Núria Picola, Delfina Arroyo, Mercedes Arisa, Emiliانا Villalobos, Maria Coma, Pilar Junqueras, Josefa Arce, Victòria García, Clara Redorta, Natalia García, Àgueda Romo, Ramona Espígol, Jacinta Gómez, Valentina Fuentes y Ramona Puy.

Grup d'alumnes (Arxiu fotogràfic Taradell | Autor desconegut)

Col·lecció profana de relíquies (suposadament) sacres

Joan Arimany i Juventeny

Les relíquies sacres, segons el Diccionari català-valencià-balear (DCVB) d'Antoni Maria Alcover i Francesc de Borja Moll, entre d'altres accepcions, defineix el mot relíquia amb les següents paraules: "Allò que resta del cos, vestit, mobles, etc., d'un sant, o de coses sagrades, i que es conserva a efectes de veneració". Aquestes peces formen part de l'imaginari de l'Església catòlica i, sovint, són part de la seva litúrgia.

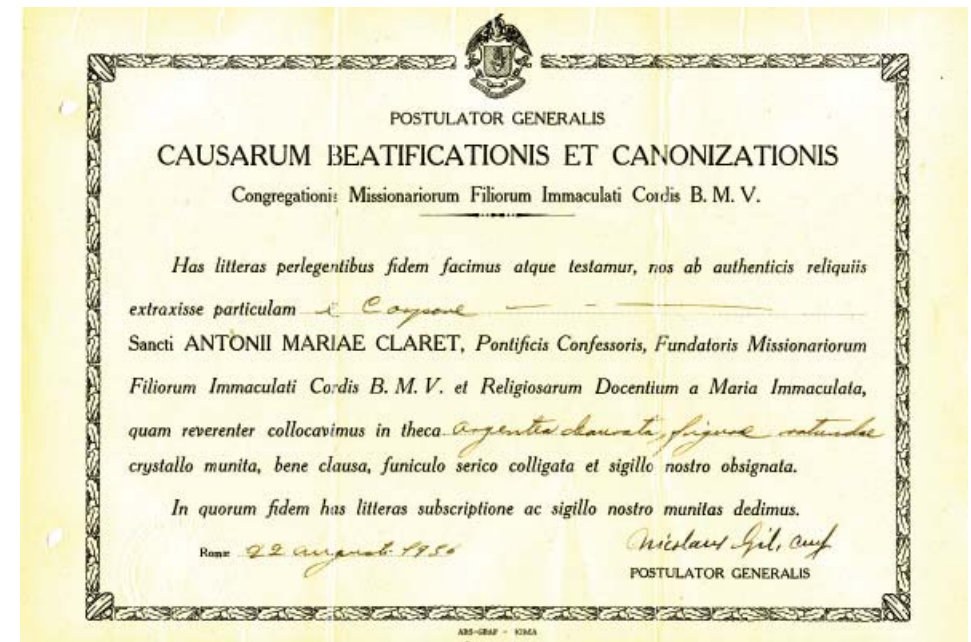
La història ha constatat diferents consideracions respecte a les relíquies. Mentre que la mateixa Església les veu com a pròpies, les valida i en rebutja cap altre ús que no sigui el culte que la institució promou, ha estat notòria l'existència d'un comerç, intercanvi i manipulació del seu ús i consideració. Per aquests motius, cal tenir en compte que n'existeixen de dubtosa procedència i pertinença a la seva entitat original.

L'acumulació de relíquies formava part del reclam que els monestirs medievals dirigien als pelegrins; també eren part dels actius que catedrals i grans centres eclesiàstics mostraven per adquirir certa autoritat entre els feligresos del seu territori; i molt sovint eren objectes cobejats per la més alta noblesa. Monarques europeus de diferents èpoques, aplegaven relíquies d'arreu dels dominis cristians i construïen capelles exclusives, fins i tot grans monestirs, per acollir-les. Les col·leccions privades de relíquies, malgrat que la mateixa Església catòlica no admet aquesta pràctica, han estat una certesa històrica.

Les relíquies, més enllà de la seva innegable significació religiosa, contenen altres valors en funció de l'enfocament del seu estudi. Al marge de la seva autenticitat, són model per observar-ne diverses perspectives: per interpretar diferents modalitats de culte, per contextualitzar en determinats moments històrics, per recollir històries de vida dels personatges als quals estan relacionades i d'altres que hi ha tingut contacte, per admirar les obres artístiques que, generalment, les acullen i per històries de vida de qui les

ha posseït i venerat. En definitiva, les relíquies de sants són uns elements polièdrics que es poden analitzar des de diferents disciplines: la religiosa (és clar); l'antropologia i, específicament, l'etnografia; la història i l'art, entre d'altres de més específiques.

L'aportació a Cultura Viva 2023 conté una visió panoràmica de les relíquies, essencialment d'aquelles relacionades amb santes i sants d'àmbit territorial català. A partir de cadascuna, o dels diferents grups de relíquies, es desenvolupa la investigació corresponent que moltes vegades està acompanyada de relats propis de la cultura popular. Per a aquesta fase és fonamental un altre aspecte del col·leccionisme de relíquies: la documentació original i la bibliografia impresa posteriorment amb intenció analítica i mirada científica.

Autèntica de la relíquia del cos de sant Antoni Maria Claret

Les relíquies

Actualment, se solen classificar les relíquies a partir del grau de pertinença física amb els sants als quals s'atribueixen:

- Relíquies de primera classe són aquelles que han format part del cos del sant, des de fragments d'os (ex ossibus), cabells (ex capillis) a bocins de la carn (ex carne), etc.
- Relíquies de segona classe són les que contenen peces, objectes (o porcions d'aquests) que el sant va utilitzar en vida com els vestits (ex indumentis).
- Relíquies de tercera classe són elements que han estat en contacte amb relíquies de primera classe. En aquest cas, la multiplicació és infinita.
- Finalment, es podrien considerar relíquies de quarta classe aquelles que no han tingut contacte directe amb el sant ni amb una relíquia de primera classe però que, en la seva forma o en l'espai que han ocupat, es pot interpretar que ha existit una vinculació. En aquest cas es poden situar des de perfils de parts del seu cos o de destacades relíquies fins a les gotes de l'oli que ha permès cremar les llànties prop del seu sepulcre.

A partir d'aquesta classificació, segons la seva naturalesa, les relíquies de sants que formen part de l'espai històric i tradicional català es poden assignar a períodes determinats. Aquesta atribució es pot fer per raó de la biografia, de l'arrelament de la seva devoció (que la tradició ha consolidat) o de la seva suposada connexió amb el territori a partir del llegendari.

Col·lecció de relíquies de sants osonencs

La documentació original

Ocasionalment, s'ha conservat el document que certifica l'autenticitat de la relíquia. Es tracta d'un full imprès per una sola cara amb notes manuscrites. S'anomena autèntica, que és on consten, en nom de l'autoritat eclesiàstica que en dona fe, les dades més destacables: la naturalesa de la resta sacra, el nom del sant o santa, la forma i material del continent; per descomptat, té una gran importància la data d'emissió. En casos especialment interessants, també es poden llegir, en lletra manuscrita, les revisions que s'han fet en diferents èpoques i que han permès la continuïtat de culte. Aquestes addendes, generalment, situen amb major precisió el lloc de veneració de la relíquia.

La bibliografia

La rellevància que s'ha atribuït als sants a Catalunya des de l'edat mitjana, ha generat una gran producció bibliogràfica. A part de la documentació que es troba en els arxius episcopals, sobre el sant o la santa que ha viscut a la diòcesi, en els segles XVII i XVIII, en plena eferescència de la pietat barroca, s'imprimeixen obres que recullen la vida (real o imaginada) dels personatges venerats que són tractats de forma col·lectiva o individualment. Aquests volums (amb major o menor vocació crítica i objectivitat) són imprescindibles per contextualitzar l'origen i devoció de les relíquies, especialment perquè els llibres editats posteriorment solen reproduir-ne els seus textos.

L'aspecte estrictament pietós es troba en els novenaris o documents semblants que, amb un petit format, contenen les oracions adreçades als sants en un període determinat de l'any. Quan el protagonisme és compartit amb una relíquia del mateix personatge, sol ser destacada per preveure la seva veneració.

Els fulls de goigs, que són propis de la literatura hagiogràfica popular, aporten dades de devocions que moltes vegades tenen una adscripció estrictament local. Aquestes composicions poètiques, escrites amb l'objectiu de ser cantades, són testimoni de relíquies que poden haver desaparegut temps enrere, especialment per la darrera Guerra Civil.

Els goigs, a més, tenen una funció molt important quan són cantats just abans de besar els reliquiariis, ja que preparen mentalment els fidels per a aquest ritual de submissió.

Medalló amb relíquies de santa Eulàlia de Barcelona

Estudis actuals

Les relíquies, periòdicament, són notícia als mitjans de comunicació. Igualment, són objecte d'estudis i d'investigacions que apareixen en revistes especialitzades o en monografies. En aquest apartat, s'han de tenir en compte aquelles edicions aparegudes en altres llengües com el castellà, el francès o l'anglès que, malgrat que no tractin de relíquies de l'àmbit territorial català, solen oferir enfocament aplicables arreu.

No és una tasca fàcil. La dificultat per documentar i verificar biografies de sants i santes està sotmesa a una riquesa argumental farcida d'un espès entramat de subtileses que guarneixen l'espai ambivalent entre la realitat i la ficció. Malgrat aquesta confusió, emergeix ben ferm un culte projectat per persones ben tangibles, amaraes de les seves creences més íntimes, que validen totalment l'objecte de la seva pròpia cosmovisió.

Relíquies de primera classe de les Santes de Mataró

Palmira Jaquetti, folklorista i compositora

Glòria Ballús Casóli

Palmira Jaquetti i Isant (*Barcelona, 21.09.1895; †Els Monjos, 08.05.1963) va realitzar una tasca molt important dins la cultura catalana en diversos àmbits: en el lingüístic: com a poeta, escriptora i traductora; en el docent: com a mestra i professora d'institut; i en l'artístic: com a dibuixant i, principalment, com a folklorista i compositora.

Els seus pares foren Ignasi Jaquetti Sardà (*La Seu d'Urgell, 1860?: †Barcelona, 1925?) i Maria Isant Torra (*Vilanova de l'Aguda, 1861; †Barcelona, 1942?). De la seva vida personal en trobem informació en el llibre *Les cosines Isant* (2021), escrit per la doctora en Dret, Maria Àngels Clotet i Miró, descendent colateral de la Palmira; i en diferents articles publicats a la revista *Caramella* (n. 43, octubre 2020-març 2021), que li dedicaren.

Palmira Jaquetti Isant

Com a folklorista, l'any 1922, fou premiada amb un accèssit de 75 pesetes en el 1r Concurs de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya per l'aplec «Cançons populars catalanes» –Lema: Les velles cançons, dolces i belles–, amb les cançons que havia recollit a Vilaplana (poblet del Baix Camp) i a Solsona (1921).

A partir d'aquí es dedicà a la recerca etnomusicològica per l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya. Durant els anys 1926 al 1933, hi participà molt activament realitzant 14 missions, en les quals l'anaren acompanyant Maria Carbó Soler, Mercè Porta Pino i el seu marit Enric D'Aoust. Va recollir uns 10.000 documents amb unes memòries molt descriptives, la majoria publicades en els diferents volums de *Materials. Obra del Cançoner Popular de Catalunya*, que va publicar el Pare Josep Massot Muntaner. Posteriorment, de manera voluntària, aplegà cançons per a Mn. Higiní Anglès, destinats al Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC) (1945).

Com a compositora i harmonitzadora de cançons publicà, entre d'altres: *Mis canciones. Poesías y música de Palmira Jaquetti* (1943); *Trenta cançons nadalenques per a cant i piano* (1952); *Cançons de caramelles, per a chor d'homes, quartet vocal o chor mixte a dues, tres i quatre veus* (1953); *Goigs de sant Pelegrí d'Arties* (1953); *Selección de canciones navideñas: originales y populares, en 2 quaderns* (1954-1955); i *Himnos, letra y música de Palmira Jaquetti* (s/d).

La seva tasca d'escriptora i poeta també és rellevant amb *L'estel* dins la *llar* (1938), poemari sobre temes domèstics; *Roda de Nadals* (1949), opuscles de cançons populars musicades per ella, i nou llibres inèdits de poesia, com el titulat *Vies*, guanyador de la Viola dels Jocs Florals de la Llengua Catalana (L'Alguer, 1961).

Missió al Ripollès, 1934

L'escriptor i poeta Osvald Cardona i Roig (*1914; †1987) li dedicà un escrit de record per la seva prematura defunció –a causa d'un accident de cotxe–, a la revista Serra d'Or (n. 2-3, febrer-març 1964), remarcant: “La poesia de Palmira Jaquetti era d'una fina sensibilitat, enjogassada, gairebé epigramàtica en el primer volum, que recollia cançons i joguines, sempre musicals, sempre femenines en la intenció i en els temes, enaltint una felicitat existència domèstica”.

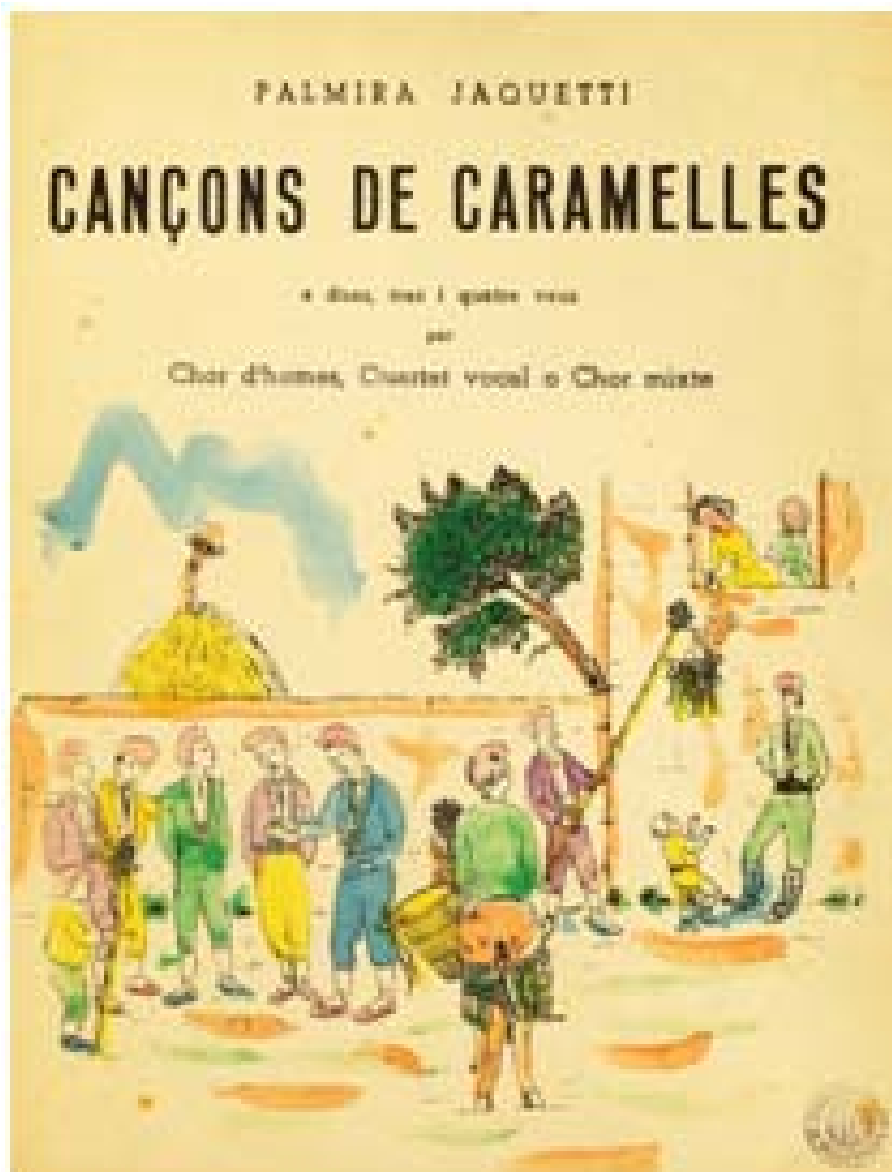
La Palmira també va tenir un lloc destacat en la intel·lectualitat catalana al costat de Rafael Patxot, Pau Vila, Vicens Vives, Maurici Serrahima, Carles Riba, Josep M. de Sagarra, M. Antònia Salvà, i fins i tot Pau Casals, que va posar música al seu poema Cançó dels Elefants (1938).

A l'entorn de l'Any Palmira Jaquetti Isant, que va declarar la Generalitat de Catalunya amb motiu dels 125 anys del seu naixement, i dins els actes de la 24a Fira de la Mediterrània, a Manresa, vaig fer una conferència a la sala d'actes del Centre Cultural El Casino, amb una petita mostra d'algunes de les seves cançons a càrrec de Mireia Subirana Pintó (veu), a la que vaig acompanyar al piano (16.10.2021).

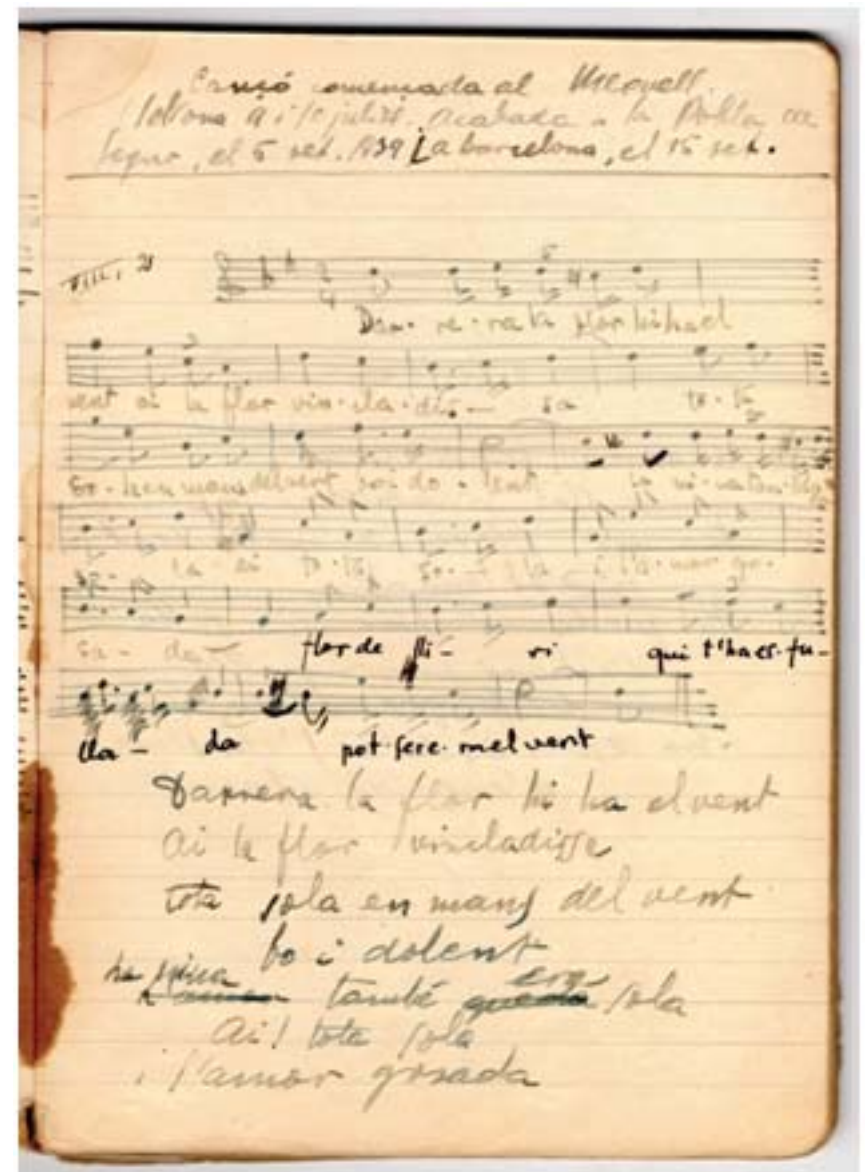
També vaig intervenir en el Ple de la Corporació Municipal de Manresa (en sessió del 23.09.2021), per remarcar els valors de Palmira Jaquetti Isant i per completar l'expedient incoat per donar el seu nom a una plaça de la ciutat, seguint la meua petició oficial (02.10.2020), que fou inaugurada el 08.10.2021.

Cal remarcar la tasca de la doctora Carme Oriol Carazo, professora de filologia catalana a la Universitat Rovira i Virgili, que, com a comissària de l'Any Jaquetti, va impulsar la seva obra literària amb la publicació d'un important recull de poemes –la majoria inèdits–, amb el títol Em lliga la beutat de cada flor.

La meritòria aportació a la cultura catalana de Palmira Jaquetti Isant ha estat bastant oblidada. Els reconeixements realitzats a l'entorn de l'Any Jaquetti han contribuït fortament a remarcar i divulgar la seva obra, però cal seguir fent-ho. S'ho mereix.

Cançons de caramelles, per a chor d'homes, quartet vocal o chor mixte a dues, tres i quatre veus. (Barcelona: Gràfiques J. García Gelabert, 1953)

Melodía i text de la cançó Darrera la flor, de Palmira Jaquetti Isant

Cent anys de gegants a Manlleu: un recorregut festiu per la seva història

Pol Rifà Llimós. Museu del Ter

L'any 2023 en Jordi i la Montserrat, la primera parella de gegants de Manlleu, compleixen cent anys. La iniciativa de la seva construcció, l'any 1923, va ser de la comissió de veïns del carrer Vendrell per participar en els actes de la festa patronal dedicada a la Mare de Déu de la Gleva. La compra dels gegants va ser finançada gràcies a donacions i a fons propis de la comissió de veïns aconseguits en rifes i sortejos. Amb aquests diners Martí Molera, impulsor de la compra, es va dirigir al taller de sants El Inmaculado Corazón de María, d'Olot, on va encarregar a l'escultor Josep Soy la construcció d'una parella de gegants i cinc capgrossos. Els nous gegants de seguida van gaudir d'èxit i van passar a participar en altres festes civils i religioses locals, com la Festa Major i el Corpus.

Tot i que els gegants eren propietat dels veïns del carrer Vendrell i no del municipi, la seva estrena s'ha de situar a la Festa Major de l'any 1923. Inicialment, l'Ajuntament llogava els gegants fins que l'any 1929 en va adquirir la propietat. La primera dècada d'existència dels gegants de Manlleu coincideix amb la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930), un període que suposà el ressorgiment de les festes religioses i un declivi de les festes populars. Des d'un bon principi els gegants van quedar vinculats amb la religió catòlica i a l'ordre establert, un fet significatiu per entendre perquè a l'inici de la Guerra Civil van amagar-se.

*Plantada dels gegants a davant de l'Ajuntament de Manlleu. Any 1929.
Arxiu Valls.*

Després de la Guerra Civil els gegants van participar en els actes festius del règim franquista en reaparèixer de nou a la processó de Corpus del 1939. En aquest cas, els gegants van passar a mans de l'ajuntament franquista que els custodiava. Malgrat la persecució política del franquisme cap a les mostres de la cultura popular catalana, el règim també va fer servir certes tradicions per incloure-les i assimilar-les als seus actes festius. L'ús institucional i folklòric dels gegants d'aquest període n'és un clar exemple. En els actes de la Festa Major d'aquest període és habitual trobar-hi la celebració de festivals folklòrics on participaven els gegants i capgrossos, juntament amb l'exhibició de balls de bastons, danses tradicionals i concursos de sardanes.

Amb la instauració del Día de la Liberación, el 4 de febrer, els gegants també van participar de les desfilades i dels actes commemoratius d'aquest dia. En aquest cas, la presència dels gegants es justificava per la fastuositat de les dues figures, que representava l'autoritat local del municipi. La proliferació dels gegants en actes civils va ser una constant durant aquest període, especialment en les inauguracions de nous carrers i en les estrenes de monuments franquistes. Aquesta tendència en el context local també es va reproduir en molts pobles, la qual cosa va fer que durant el franquisme creixés l'activitat gegantera, però sempre controlada pel poder polític.

Inauguració del pont de Cal Corder per la Festa Major del 1966 amb la presència de gegants i capgrossos. Autor: Xavier Valls. Arxiu Valls.

I Trobada Gegantera de Manlleu. Any 1985. Autor: Carles Molist. Biblioteca Municipal de Manlleu-BBVA.

Posteriorment, amb el final de la dictadura franquista s'inicià ràpidament un procés de resignificació de les festes populars. La democràcia va permetre que emergís una nova concepció de la cultura popular allunyada de les imposicions del règim i que recollia mostres i expressions culturals fins aleshores prohibides. És a partir d'aquest moment que els gegants van passar a incloure's dins d'una dimensió plenament festiva i de recuperació del carrer com un espai reivindicatiu. Aquest va ser el moment de l'aparició de moltes colles geganteres a Catalunya que van protagonitzar la reapropiació popular dels gegants. La Colla Geganter de Manlleu va formalitzar-se l'any 1985, moment en què també s'iniciaven les Trobades Geganteres de Manlleu.

A partir d'aquest període, la presència dels gegants ja no s'ha limitat només a les festivitats històriques, sinó que també han estat presents en celebracions lúdiques i festes de recent creació.

Mentre l'origen històric dels gegants es vinculava a la religiositat i a la institució, aquest nou context ha situat els gegants a l'entorn de l'associacionisme i de la democratització de la festa.

A partir d'aquest recorregut històric, la recerca tracta d'assenyalar els diferents usos festius que han tingut els gegants de Manlleu. Per fer-ho s'ha dividit la seva cronologia en tres grans etapes: l'inici de l'activitat geganter a Manlleu en la seva primera dècada, l'ús folklòric dels gegants durant el franquisme i finalment la seva recuperació popular després de la dictadura. Aquesta premissa és la que ha guiat la recerca i l'exposició "Que comenci la festa! Cent anys fent ballar els gegants de Manlleu" que ha impulsat el Museu del Ter de Manlleu. La relació entre els gegants i la festa permet mostrar els diferents significats simbòlics d'aquestes figures durant la seva història. Uns usos sovint contradictoris, però que, tanmateix, expressen sempre una mateixa certesa: quan els gegants surten al carrer, sabem que la festa ha començat.

Els gegants Jordi i Montserrat, Galderic i Maria Assumpta a la plaça Fra Bernadí de Manlleu. Autor: Xevi Vilaregut.